

УДК 130.122

DOI <https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2020.4.4>

Довгань Марія Григорівна

кандидат філософських наук,

доцент кафедри теорії та історії культури

філософського факультету

Львівського національного університету імені Івана Франка

вул. Університетська, 1, Львів, Україна

ORCID ID: 0000-0001-5267-5737

ДУХОВНИЙ, РЕЛІГІЙНИЙ ТА МОРАЛЬНИЙ ВИМІРИ ЛЮДСЬКОЇ ТРАНСЦЕНДЕНТНОСТІ У ВЧЕННІ КАРОЛЯ ВОЙТИЛИ

Особа у розумінні Кароля Войтили – це більшою мірою духовність, аніж тіло. Приналежність тіла особі він пояснює через його субстанційну єдність із людським духом. Досліджено, що у працях Кароля Войтили особовість розглядається як така, що притаманна людині ще до моменту її народження, незважаючи на те, що багато рис, які свідчать про неї в психологічному та етичному значеннях виявляються поступово. Мислення та здатність до самостворення, що розкривають внутрішній світ людини, є підставою говорити про особливість її буття. Тому, відповідно до природи особи, вона не може розглядатись як засіб, а лише як мета кожної діяльності.

Завдяки внутрішньому світу, духовності, особа формує відносини із зовнішнім, зокрема із невидимим світом, з Богом. Це пов'язує духовний вимір її трансцендентності із релігійним. Оскільки особа не є самодостатнім буттям, для свого існування вона потребує Бога. Виконання Його закону як вияв справедливості свідчить про релігійність людини. Встановлено, що релігійні норми Кароль Войтила ототожнює із загальнолюдською системою цінностей. Вічний закон, встановлений Богом виявляє добро і пізнається розумом (тому називається природним правом) та завдяки надприродному Божественному Об'явленню (тому постає як Божественне право). Відповідно, духовність, релігійність та моральність нерозривно пов'язані і визначають сутність людського буття.

Духовність як внутрішнє життя виявляє сутність людського буття. Її дослідження у працях Кароля Войтили базується на аналізі свободи волі, відображає умови становлення людини. Свобода передбачає відповідальність, її обмеження є правда. Воля – це відповідь на цінність об'єкту, вона є владою самостворення особи.

Людина – істота релігійна, її гідність Кароль Войтила вкорінює у внутрішньому зв'язку із Богом. Виявлено, що у сопричасті людини з Богом Кароль Войтила бачить мету людського існування. Досліджено, що право на свободу совісті та релігії він висуває на перше місце поряд із правом на життя, а в основу першого кладе гідність людини. Оскільки, згідно із вченням Кароля Войтили, розум стверджує існування Бога, людина повинна прислухатись до його голосу та розвивати власний релігійний вимір як умову самостворення. Пізнанням Бога мислитель обумовлює духовний зріст людини.

Виявлено, що реалізація свободи належить до ключових питань у спадщині Кароля Войтили. Розкриваючи поняття «свобода» і «відповідальність» він співвідносить їх із правдою, любов'ю та вибором, що становить особливість філософсько-богословського вчення Кароля Войтили. Досліджено, що релігійною мислитель називає людину, справедливу до усього існуючого, а справедливість називає виразом любові. Встановлено, що зріст релігійності ґрунтується на наблизненні до Бога через Його пізнання.

Ключові слова: відповідальність, духовність, любов, моральність, особа, релігійність, справедливість.

Вступ. Німецький філософ та культуролог, представник Марбурзької школи неокантіанства Е. Касіреп (E. Cassirer, 1874–1945 pp.) розрізняв три способи розуміння людини: релігійний, філософський та науковий. При першому людина трактується як недосконала подоба Бога. При філософському вона вивчається через пізнаюче «я», завдяки якому перетворює зовнішній

світ. При науковому людина розглядається як вершина еволюції. Однак Кароль Войтила намагається синтезувати ці три способи трактування людини, що дозволяє глибше проаналізувати її сутність та розкриває багатогранність людської особи.

Моральна проблематика є одним з ключових моментів філософської спадщини Кароля Войтили. Праця Кароля Войтили «Людина у сфері відповідальності» [7] розкриває питання утилітаризму, відповідальності, моральних норм, природного права, морального досвіду. Незважаючи на те, що у ній відбувається передусім постановка ключових для автора питань моральної сфери, вона є вельми важливою для вивчення його філософського вчення. Кароль Войтила позиціонує моральне добро передусім як досконалість морального буття і лише на другому місці розглядає його як зміст свідомості. Етичні системи І. Канта і М. Шелера, за його словами, відокремлюють людську свідомість від об'єктивного людського буття. Зауважимо, що в основі міркувань Кароля Войтили лежать окремі аспекти філософської спадщини М. Шелера, І. Канта, однак їх вчення приймаються лише частково. Кароль Войтила стверджує, що праці М. Шелера не дозволяють виявити зв'язок між вчинком та становленням особи, що є одним із ключових моментів філософсько-богословської спадщини Кароля Войтили.

Метою статті є дослідження філософсько-богословської спадщини Кароля Войтили.

Завдання дослідження – виявити особливості філософського вчення Кароля Войтили в контексті морально-етичної проблематики.

Аналіз наукових досліджень Окремі аспекти моральної проблематики у баченні Кароля Войтили досліджено багатьма вченими. Так, М. Земба розкриває питання гідності людини у філософсько-богословській спадщині Кароля Войтили, його бачення основних проблем сучасного суспільства. До питання гідності звертається також М. Яворські.

Питання духовного становлення людини та його суспільного вияву торкається Г. Вегель. Низка польських теологів, у тому числі професор В. Хростовські, В. Ключі, Є. Сакович розкривають бачення Каролем Войтилою духовності через акцент на міжрелігійному діалозі. Українські дослідники філософсько-богословської спадщини Кароля Войтили неодноразово зверталися до розуміння ним свободи. Наприклад, В. Слюсар на основі праць Кароля Войтили розглядає вияви свободи у структурних елементах самореалізації особистості.

Дослідження філософсько-богословської спадщини Кароля Войтили в українській філософській традиції характеризуються фрагментарністю. Праці українських дослідників розкривають лише окремі аспекти його вчення і радше в історичному, аніж філософському сенсі. Це, на нашу думку, одна з причин недостатньої уваги до використання вчення Кароля Войтили в українському науково-академічному дискурсі.

Результати дослідження. Кароль Войтила у своїх працях часто звертається до етики, головне завдання якої полягає в обґрунтуванні моральних норм [1, ч. 2, с. 4]. Він розуміє етику і як філософію або мудрість, і як науку, маючи на увазі методологію точного пошуку істини. Порівнюючи суть нормативних постулатів моралі і права, мислитель стверджує, що вона міститься у правді того добра, яке в них об'єктивоване. Завдяки їй виникає зв'язок норм із совістю, яку правда «перетворює в конкретний і реальний обов'язок» [1, ч. 2, с. 4]. Функція совісті ґрунтується на залежності вчинку від пізної істини. «У ньому полягає і залежність самостановлення (або свободи волі) від істинного блага або, точніше, її залежність від блага в істині» [1, ч. 2, с. 4]. Тому здійснення вчинків відповідно до вимог совісті, а тому – справжньої моральності дозволяє Каролі Войтилі говорити про розсудливість людини.

Виходячи із норм та цінностей, Кароль Войтила вбачає можливість пізнання інтегральної людини. У збірці «Проблема суб'єкту моральності» [11] зібрано вісім праць Кароля Войтили, в основі яких – моральна проблематика. У першій з них, яка є докторською дисертацією – «Можливість побудови християнської етики на тезах системи Макса Шелера», виявляється своєрідність поглядів Кароля Войтили на моральні аспекти життя людини у порівнянні із думками М. Шелера. Кароль Войтила пише про недоречність застосування етичної системи М. Шелера для наукової інтерпретації християнської етики, оскільки остання пов'язана з Об'явленням. Її застосування обмежує можливістю аналізу етичної проблематики у сфері явищ та досвіду.

Питання норми Кароль Войтила називає центральною проблемою етики. Мислитель досліджує походження моральних норм та їх трактування, проблеми сучасного гуманізму [7]. У праці «Про керівну чи підпорядковуючу роль розуму в етиці на основі поглядів св. Томи Аквінського, Канта, Юма» [11] аналізує можливість пізнання розумом добра, а тому ставить питання про його керівну роль чи підпорядкування. За словами Кароля Войтили, у Д. Юма (D. Hume, 1711–1776) розум підпорядковуються відчуттям, незалежність розуму в І. Канта не тотожна його керівній ролі і лише у Т. Аквінського розум є керівним у діяльності, оскільки здатний окреслити об'єктивне добро та вказати на ціль волі. У праці «Про метафізичну та феноменологічну основу моральної норми. На основі концепції св. Томи Аквінського та Макса Шелера» [11] Кароль Войтила стверджує, що у Т. Аквінського та М. Шелера існують цілком різні концепції морального життя. У М. Шелера вона базується на емоційному пережитті моральної цінності, а для Т. Аквінського основа морального життя полягає у пережитті правди про реалізоване добро та здійснення у цьому ж вчинку добра відповідно до критеріїв розуму.

Гідність – одне із ключових питань при аналізі моральної проблематики, до якого звертається Кароль Войтила. Мислитель розкриває його передусім через розгляд суспільного виміру людського буття. Зокрема, в енцикліках «Займаючись працею» [5] та «Євангеліє життя» [4] він вказує на гідність особи як цінність, що повинна розглядатись як основний критерій суспільного розвитку. В енцикліці «Бог багатий милосердям» [2] акцентує, що вияв людини у повноті гідності її природи не може відбутись без віднесення до Бога.

Релігійність – поняття, що вживається для окреслення взаємозв'язку людини із трансцендентним. Зв'язок із Ним визначає релігійний вимір трансцендентності людини. Відповідно, незалежно від приналежності до Церкви, людина покликана розвивати свою релігійність. Ціллю Всесвіту Кароль Войтила називає виявлення не лише іманентної правди, але й Тієї Правди, яка надала йому початок та форму. Таким чином, через пізнання Бога людина пізнає себе. Можливість пізнання людиною Бога він виводить із їх подібності.

Релігійність як вияв зв'язку із трансцендентним – з Богом передбачає наявність певного типу поведінки. Оскільки Кароль Войтила приділяє основну увагу християнству, обґрунтовує її відповідно до його вчення. Тому релігійність окреслює як виконання Божого закону по відношенню до живої і неживої природи, що ґрунтується на любові. Можемо зробити висновок, що вимір релігійності притаманний кожній людині незалежно від її приналежності до Церкви. Про близькість між етикою та релігією свідчить розкриття поняття релігійності через етичні категорії відповідальності, справедливості та любові.

Релігійність сучасної людини в оцінці Кароля Войтили становить для нас особливий інтерес як узагальнення основних проблем здійснення релігійного виміру особи. Розриваючи значення релігійності, в енцикліці «Про Євхаристію в житті Церкви» [3], він аргументує важливість релігійної віри та культових практик у духовному зрості людини. У праці «Не бійтесь!» Розмови з Іваном Павлом II» [8] йдеться про природну релігійність людини, однак акцент стоїть на проблемі особистої віри. У книзі містяться цінні думки стосовно особи, віри, традицій. Значення релігії у житті людини аналізується також у праці «Революція духу. Суспільна доктрина Церкви у баченні кардинала Кароля Войтили» [9]. Вивчення поглядів Кароля Войтили на релігійний вимір людини дозволяє виявити основні проблеми становлення внутрішнього світу людини.

Мислитель розглядає релігійність насамперед через відповідальність. «Відповідальність перед кимось отримує значення релігійної відповідальності перед Богом» [1, ч. 2, с. 4] і стоїть вона не лише есхатологічного, а й земного виміру людського існування. За словами Кароля Войтили, справедливість, мудрість та реалізм вимагають подолання секуляризму, «хибного відсторонення релігійності до виключно приватної сфери» [10, с. 53]. Зважаючи на те, що релігійний вимір людини здійснюється через зв'язок з іншими особами, можемо його розглядати як приклад актуалізації людини як «буття для інших». Таким чином, аналіз релігійності підкреслює необхідність звернення до суспільного виміру людини при дослідженні антропологічної проблематики.

Релігійність у тлумаченні Кароля Войтили розкривається також через справедливість. Зокрема, Кароль Войтила ставить дві умови: слід віддати належне іншому та бути із ним рівним. Початкову справедливість тобто єдність людини з Богом він розглядає як джерело єдності власного я у ставленні до зовнішнього світу. Однак після первородного гріха вона була пошкоджена.

Любов належить до основних понять, завдяки яким досліджується релігійність особи. Оскільки одне із запропонованих Каролем Войтилою визначень особи полягає у її трактуванні як буття, належним і повноцінним відношенням до якого є любов, християнська заповідь любові, яку він називає персоналістською нормою тлумачиться як потреба любити осіб. Зважаючи на те, що бути особою означає для Кароля Войтили прагнути до самовираження, яке здійснюється через самопосяту, необхідне правильне ставлення до осіб, що є виразом прийняття створеного Богом порядку у любові.

Пізнання Бога розглядається у працях Кароля Войтили як доступне усім людям, оскільки одним із елементів новизни, яке принесло християнство, було «визнання всезагального права на пізнання правди» [4, п. 38]. Зауважимо, що відповідно до християнства Бог є Істиною. Оскільки Кароль Войтила пише про можливість Його пізнання як об'єктивної реальності, це суперечить розумінню правди у конвенціоналізмі. Мислитель пише про існування численних шляхів, що ведуть до правди, хоча і не конкретизує їх. Однак наголошує на необхідності обирати той, який веде до кінцевої мети – об'явлення Ісуса Христа. Для цього ж необхідна взаємодія віри та розуму, зважаючи на їх трактування як окремих видів пізнання.

Оскільки розум людини обмежений у пізнанні трансцендентного, цим зумовлюється потреба звернення до релігійної віри. І хоча вона виступає у Кароля Войтили необхідним доповненням, дороговказом діяльності розуму, щоб він не втратив своєї мети та глибинно досліджував буття, доцільно говорити також про їх зворотній зв'язок. Небезпеку для віри, позбавленої активності розуму він вбачає у втраті її універсального значення через зосередженість виключно на почуттях та переживаннях. Відповідно, взаємозв'язок віри та розуму є необхідною умовою пізнання як такого, зокрема, пізнання Бога, що супроводжує зріст релігійності.

Висновки. Розгляд суспільного буття людини дозволяє глибше розкрити її сутність, а аналіз морально-етичних аспектів суспільних трансформацій сприяє виявленню основних проблем її буття. У процесі нашого дослідження виявлено, що моральність розглядається у працях Кароля Войтили як умова здійснення людини. Підпорядкування матеріального духовному – це основа можливості становлення людини відповідно до її природи та адекватного їй суспільного розвитку. Мислитель досліджує суспільні трансформації передусім як результат вияву внутрішнього світу людини, її моральності. Людина як істота розумна, здатна розпізнати добро та зло, своє призначення та свідомо обирати цілі. Невідповідність розвитку суспільства природі людини Кароль Войтила пояснює не лише її пошкодженням гріхом, зменшенням ролі Бога в її житті, а й «деградацією людини», пов'язаною із релятивізмом моральних норм.

Сутність релігійності розкривається через зв'язок я – інший – Бог. Мислитель акцентує на релігійності як атрибуті кожної людини, її вагомості для визначення мети існування та необхідності гармонійного розвитку особи. Зріст релігійності є необхідною умовою становлення особи. Тому, зважаючи на перешкоди її розвитку, інкультурація є шляхом повернення розуміння релігії як цінності. Відповідно через виконання релігійних можливе досягнення мети людини – з'єднанням з Богом. З цього огляду «розпливчаста релігійність» справедливо критикується у працях Кароля Войтили.

Проблему кризи людської ідентичності Кароль Войтила виводить із недотримання моральних норм, кризу культури виводить із кризи гуманізму. Сучасна культура – як вираз людини – є свідченням неадекватного використання свободи. Відповідальність та діяльність Кароль Войтила називає джерелом розвитку особи – буття духовного. Якщо, за твердженням Кароля Войтили, самореалізація відбувається через вчинок, необхідне розмежування добра та зла, адже людина може реалізуватись лише через моральне добро вчинку. Правильне використання свободи веде до дару себе.

Зважаючи на багатогранність творчої спадщина Кароля Войтили, отримані результати сприятимуть подальшим науковим дослідженням при порівнянні ключових

філософсько-антропологічних ідей світської та релігійної філософії; вивченні місця людини у соціокультурних трансформаціях сьогодення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Войтыла К. (Иоанн Павел II). Личность и поступок. Антропологическое исследование. URL: <http://agnuz.info/app/webroot/library/157/236/index.htm>
2. Ioannes Paulus PP. DIVES IN MISERICORDIA. URL: http://www.vatican.va/content/john-paul-ii/en/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_30111980_dives-in-misericordia.html
3. Ioannes Paulus PP. Encyclical Letter ECCLESIA DE EUCHARISTIA of his Holiness Pope John Paul II to the Bishops, Priests and Deacons, Men and Women in the consecrated life and all the lay Faithful on the Eucharist in its relationship to the Church. URL: http://www.vatican.va/content/john-paul-ii/en/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_20030417_eccl-de-euch.html
4. Ioannes Paulus PP. EVANGELIUM VITAE. To the Bishops, Priests and Deacons, Men and Women religious lay Faithful and all People of Good Will on the Value and Inviolability of Human Life. URL: http://www.vatican.va/content/john-paul-ii/en/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_25031995_evangelium-vitae.html
5. Ioannes Paulus PP. LABOREM EXERCENS. To His Venerable Brothers in the Episcopate, to the Priests, to the Religious Families, to the sons and daughters of the Church and to all Men and Women of good will on Human Work on the ninetieth anniversary of Rerum Novarum. URL: http://www.vatican.va/content/john-paul-ii/en/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_14091981_laborem-exercens.html
6. Wojtyła K. Aby Chrystus się nami posługiwał. Kraków : Wydawnictwo Znak, 1979. 491 s.
7. Wojtyła K. Człowiek w polu odpowiedzialności. Rzym : Instytut Jana Pawła II KUL ; Lublin : Ośrodek Dokumentacji Pontyfikatu Fundacji Jana Pawła II, 1991. 89 s.
8. Jan Paweł II. «Nie lękajcie się!» : rozmowy z Janem Pawłem II / A. Frossard. Kraków : Znak, 2005. – Wyd. 2. 345 s.
9. Wojtyła K. Rewolucja ducha : doktryna społeczna Kościoła widziana oczyma kard. Karola Wojtyły. Warszawa : Centrum Myśli Jana Pawła II, Instytucja Kultury m.st. Warszawy : Stowarzyszenie Kulturalna «Fronda», 2007. 163 s.
10. Jan Paweł II. Wolność religijna podstawą praw ludzkich. Orędzie do Sekretarza Generalnego ONZ, 2.12.1978 / Jan Paweł II // Nauczanie społeczne. Warszawa : Ośrodek Dokumentacji i Studiów Społecznych, 1982. – T. 2, 1978-1979. S. 52-53.
11. Wojtyła K. Zagadnienie podmiotu moralności. Lublin : TNKUL, 2001. 251 s.

REFERENCES

1. Wojtyła K. (Ioann Pavel II). Lichnost' i postupok. Antropologicheskoe issledovanie. URL: <http://agnuz.info/app/webroot/library/157/236/index.htm>
2. Ioannes Paulus PP. DIVES IN MISERICORDIA. URL: http://www.vatican.va/content/john-paul-ii/en/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_30111980_dives-in-misericordia.html
3. Ioannes Paulus PP. Encyclical Letter ECCLESIA DE EUCHARISTIA of his Holiness Pope John Paul II to the Bishops, Priests and Deacons, Men and Women in the consecrated life and all the lay Faithful on the Eucharist in its relationship to the Church. URL: http://www.vatican.va/content/john-paul-ii/en/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_20030417_eccl-de-euch.html
4. Ioannes Paulus PP. EVANGELIUM VITAE. To the Bishops, Priests and Deacons, Men and Women religious lay Faithful and all People of Good Will on the Value and Inviolability of Human Life. URL: http://www.vatican.va/content/john-paul-ii/en/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_25031995_evangelium-vitae.html
5. Ioannes Paulus PP. LABOREM EXERCENS. To His Venerable Brothers in the Episcopate, to the Priests, to the Religious Families, to the sons and daughters of the Church and to all Men and Women of good will on Human Work on the ninetieth anniversary of Rerum Novarum. URL: http://www.vatican.va/content/john-paul-ii/en/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_14091981_laborem-exercens.html
6. Wojtyła K. Aby Chrystus się nami posługiwał. Kraków : Wydawnictwo Znak, 1979. 491 s.
7. Wojtyła K. Człowiek w polu odpowiedzialności. Rzym : Instytut Jana Pawła II KUL ; Lublin : Ośrodek Dokumentacji Pontyfikatu Fundacji Jana Pawła II, 1991. 89 s.

8. Jan Paweł II. «Nie lękajcie się!» : rozmowy z Janem Pawłem II / A. Frossard. Kraków : Znak, 2005. – Wyd. 2. 345 s.
9. Wojtyła K. Rewolucja ducha : doktryna społeczna Kościoła widziana oczyma kard. Karola Wojtyły. Warszawa : Centrum Myśli Jana Pawła II, Instytucja Kultury m.st. Warszawy : Stowarzyszenie Kulturalna «Fronda», 2007. 163 s.
10. Jan Paweł II. Wolność religijna podstawą praw ludzkich. Orędzie do Sekretarza Generalnego ONZ, 2.12.1978 / Jan Paweł II // Nauczanie społeczne. Warszawa : Ośrodek Dokumentacji i Studiów Społecznych, 1982. – T. 2, 1978-1979. S. 52-53.
11. Wojtyła K. Zagadnienie podmiotu moralności. Lublin : TNKUL, 2001. 251 s.

Dovhan Mariia Hryhorivna

Candidate of Philosophy,

Associate Professor at the Department of Theory and History Culture
of the Faculty of Philosophy

Ivan Franko National University of Lviv

1, Universytetska str., Lviv, Ukraine

ORCID ID: 0000-0001-5267-5737

SPIRITUAL, RELIGIOUS AND MORAL DIMENSIONS OF HUMAN TRANSCENDENCE IN KAROL WOJTYŁA'S TEACHINGS

According to Karol Wojtyła, a person is more of a spirituality than a body. He explains the affiliation of the body to the person through its substantial unity with the human spirit. It has been found that in Karol Wojtyła's works, the personality is considered to be inherent in a person even before the birth, despite the fact that many traits that testify to it in psychological and ethical meanings are revealed gradually. Thinking and the ability to self-formation, revealing the inner world of a person, are fundamental in discussing the peculiarity of one's existence. Therefore, according to the nature of a person, it cannot be considered as a means, but only as a purpose of each activity.

Owing to the inner world and spirituality, a person forms a relationship with the outside, in particular with the invisible, world, and with God. This connects the spiritual dimension of one's transcendence with the religious one. Since a person is not a self-sufficient being, he/she needs God for existence. The fulfillment of God's law as a manifestation of justice testifies to the religiosity of a person. It has been established that Karol Wojtyła identifies religious norms with the universal system of values. The eternal law established by God reveals goodness and is perceived by the mind (hence the name natural law) and by the supernatural Divine Revelation (hence it appears as the Divine Law). Accordingly, spirituality, religiosity and morality are inextricably linked and determine the essence of human existence.

Spirituality as an inner life reveals the essence of human existence. Its research in the works of Karol Wojtyła is based on the analysis of free will and reflects the conditions of human development. Freedom presupposes responsibility, while its limitation is truth. Will is a response to the value of an object, it is the power of self-determination.

Man is a religious being, and the dignity is rooted, according to Karol Wojtyła, in the inner connection with God. It is revealed that in the communion of a person with God, Karol Wojtyła sees the purpose of human existence. It has been studied that he puts the right to freedom of conscience and religion in the first place along with the right to life, and the first is based on human dignity. Since, according to the teachings of Karol Wojtyła, the mind affirms the existence of God, a person needs to listen to one's voice and develop one's own religious dimension as a condition of self-establishment. By knowing God, the thinker determines the spiritual growth of a person.

It has been found that the realization of freedom is one of the key issues in the legacy of Karol Wojtyła. Revealing the concepts of "freedom" and "responsibility", he correlates them with truth, love and choice, which is a feature of the philosophical and theological teachings of Karol Wojtyła. It has been revealed that the thinker calls a person religious when he/she is fair to all that exists, and justice is called an expression of love. It is established that the growth of religiosity is based on approaching God through His knowledge.

Key words: responsibility, spirituality, love, morality, person, religiosity, justice.